

Humanitärt bistånd – ett verktyg för stater att befästa sin suveränitet?

En idealtypsanalys av Syrien och Sri Lanka

Abstract

Humanitarian aid faces increasing challenges in states who denies access to its citizens. The denial of access to humanitarian aid stems mostly from the view that aid organizations constitutes a threat to state sovereignty. However, recent studies suggest that in the case of Syria, the regime utilized humanitarian aid to instead bolster its sovereignty. To reach a better understanding of this relationship I have constructed a new typology to distinguish between the circumstances that has to be fulfilled for this type of relationship to occur, and for when it doesn't. The typology is based on theory about circumstances that are fulfilled when regimes deny humanitarian aid access and different views regarding human rights organizations impact on state sovereignty, in addition to a preexisting typology of humanitarian access denial. I then apply my typology to the cases of humanitarian access denial in Syria and Sri Lanka. I find that what lead to the Syrian regimes utilization of humanitarian aid was that the need of aid exceeded the perceived risk with receiving aid, the regime held the perception that humanitarian aid was a threat to the state's sovereignty and lastly that the regime viewed humanitarian aid as a resource to further other political goals.

Nyckelord: Humanitært bistånd, Suveränitet, Idealtyper, Idealtypsanalys, Syrien, Sri Lanka

*Antal ord:*9155

Innehållsförteckning

1	Inledning	1
1.1	Bakgrund	3
1.1.1	Suveränitetsprincipens roll i biståndsfrågor	3
1.1.2	Staters begränsande av humanitärt bistånd	4
1.1.3	Centrala begrepp	5
1.2	Tidigare forskning	5
1.3	Syfte & frågeställning	6
1.4	Disposition	7
2	Teori	8
2.1	Vad avgör när auktoritära stater väljer att ta emot humanitärt bistånd	8
2.2	Humanitärt bistånds påverkan på staters suveränitet	11
2.3	Typologi över begränsandet av humanitärt bistånd	13
3	Metod & Material	16
3.1	Metoddiskussion.....	16
3.2	Mina idealtyper	18
3.3	Val av fall & Material	21
4	Analys & resultat	22
4.1	Syrien	22
4.1.1	Idealtypsanalys Syrien.....	24
4.2	Sri Lanka	27
4.2.1	Idealtypsanalys Sri Lanka	29
4.3	Resultat.....	30
5	Slutsats & diskussion	32
5.1	Slutsats	32
5.2	Diskussion	33
6	Referenser	35

1 Inledning

”The study of humanitarianism and the salience of state sovereignty need to better communicate and establish whether there is a discernable trend in which, because of assertive actions by authoritarian regimes, state sovereignty is reclaiming its significance in war-induced humanitarian crises”. Den slutsatsen drar Leenders och Masour i sin artikel *Humanitarianism, state Sovereignty, and authoritarian regime maintenance the Syrian war (2018)* där de hävdar att det FN-ledda humanitära biståndet utnyttjades av den syriska regimen för att befästa sin suveränitet. Detta förfarande inspirerade mig att undersöka vilka omständigheter som måste uppfyllas för att humanitärt bistånd kan användas av stater för att stärka deras anspråk på suveränitet.

Internationellt humanitärt biståndsarbete utgör en viktig funktion världen över för att säkerställa att utsatta människors grundläggande behov och rättigheter uppfylls. Men humanitära biståndsgrupper möter samtidigt ett växande hot mot deras verksamhet hos stater som begränsar deras åtkomst till sina befolkningar eller inte samtycker till deras arbete trots ett tryckande behov. Humanitära biståndsorganisationer skildrar sig gärna som oberoende och neutrala och att deras arbete endast utgår ifrån var behov om hjälp finns. Verkligheten är dock inte alltid så enkel och såväl biståndsorganisationerna som biståndsmottagarna är i hög grad politiska aktörer som kan ha politiska incitament att agera på ett visst vis. Humanitärt bistånd kan därför inte förstås som fristående från resten av den politiska verkligheten och biståndsorganisationer har sedan länge brottats med hur de ska förhålla sig till både internationella och inhemska politikiska omständigheter när de utför sitt arbete. (Carothers & Gramont 2013). Detta förhållandet har aktualiserats alltmer under senare år och Carothers rapporterar att fler och fler länder har infört restriktioner mot organisationer som arbetar för att främja demokrati och mänskliga rättigheter (2016). Länder som tidigare har varit öppna har numera infört regleringar mot västerländskt finansierade organisationer mot bakgrund av att de anses som politiskt inkräktande.

En av de främsta anledningarna till denna ökade fientlighet är uppfattningen om att biståndsorganisationer inkräktar på staternas suveränitet. Argument kan framföras för att internationella hjälporganisationers roll som skapare och verkställare av policys för behandling av en stats invånare innebär ett delvis övertagande av statens uppgifter, och kan således anses inkräkta på staters suveränitet och självbestämmande (Marcinkuté 2011). En stor del av utmaningen för det internationella biståndsarbetet idag ligger därför i motsättningen mellan biståndsorganisationers vilja och rättighet att erbjuda hjälp till en drabbad befolkning och staters vilja och rättighet att själva bestämma över vilka som har rätt att tillträda dess territorium.

Uppfattningen om internationella biståndsorganisationer som ett utländsk hot mot staten i form av en försvagad suveränitet är förhållandevis utbredd. Men kan frågan göras gällande att humanitärt biståndsarbete även kan förstärka staters suveränitet? Forskare gör nämligen gällande att Syriens hanterande av den FN-ledda biståndsoperationen under det syriska inbördeskriget istället resulterade i en stärkt suveränitet för regimen. (Leenders & Mansour 2018). Förhållandet där humanitära biståndsorganisationer legitimerar och stärker suveräniteten hos den regim som bär ansvar för att den humanitära insatsen överhuvudtaget är nödvändig anser jag vara motsägelsefullt och berättigar vidare studier. Denna uppsats syftar således till att klargöra vilka omständigheter som ledde till att utvecklingen i Syrien gav upphov till en förstärkt suveränitet för regimen. Detta görs genom att konstruera idealtyper för när detta förhållande inträffar respektive när det inte gör det. När jag sedermera applicerar mina idealtyper och genomför en idealtypsanalys på fallen Syrien och Sri Lanka får jag fram att omständigheterna för förhållandet där humanitärt bistånd stärker statens suveränitet är uppfyllda när staten har ett behov av att ta emot bistånd, att de i grund och botten ser biståndshjälpen som ett hot mot sin suveränitet samt att de ser biståndshjälpen som en resurs för att främja andra politiska mål.

1.1 Bakgrund

1.1.1 Suveränitetsprincipens roll i biståndsfrågor

Att leverera humanitärt bistånd i konfliktområden är en av de största utmaningarna för humanitära hjälporganisationer och detta framträder ännu tydligare i takt med att militära konflikter blir mer komplexa och i större utsträckning innefattar fragmenterade grupper inom stater. Under inomstatliga konflikter nekas ofta bistånd med motiveringar att säkerheten för biståndspersonalen inte kan garanteras.

Folkrättens princip om staters suveränitet gäller även under konfliktsituationer och det är den enskilda staten som har huvudansvaret för att säkerställa att de grundläggande behoven för dess befolkning uppfylls. Detta stadgas bland annat i FN:s generalförsamlings resolution 46/182 (Schwendimann 2011). Staten ansvarar för koordinering och implementering av biståndsarbetet men när stater underlåter att leverera tillräckliga behov för befolkningen har biståndsorganisationer rätt att träda in. Den internationella domstolen i Haag har fastslagit att leverans av bistånd inte kan anses som olaglig intervention (Schwendimann 2011).

Världstaterna måste samtycka för att arbetet ska tillåtas. Staterna får dock inte förvägra tillträde för bistånd på godtyckliga grunder och aldrig när ett nekat bistånd leder till svält, detta kan i vissa falls anses som ett krigsbrott (Schwendimann 2011).

Roberta Cohen argumenterar för att FN:s antagande av responsibility to protect implicerar en förändring i synen på suveränitetsbegreppet (2008). När suveränitetsprincipen tidigare var en oinskränkt rättighet menar Cohen att staters suveränitet numera är villkorad genom att man klarar av att uppfylla vissa skyldigheter mot befolkningen. En underlåtelse till detta medför att kriteriet för världssamfundet att intervensera är uppfyllt och staten förlorar sin rätt till att kräva rätten till självbestämmande över hela sitt territorium. Mänskliga rättigheter har

alltså enligt Cohen med tiden vunnit mark mot staters rätt till suveränitet (Cohen 2008).

1.1.2 Staters begränsande av humanitärt bistånd

Begränsandet av biståndshjälp framkommer alltmer som ett verktyg i krig och under FN:s säkerhetsråds debatt om beskydd av civila i väpnade konflikter 24 maj 2018 uppmärksammades begränsningar för tillgången till hjälp i stor omfattning (FN:s säkerhetsråd 2018). Särskilt bekymrades man över svältandet av delar av befolkningen som ett vapen i krig. Man poängterade att detta utgör ett krigsbrott.

Begränsning av tillgång till bistånd kan anta olika former och omfattningar. Det behöver alltså inte innebära ett helt obefintligt mottagande utan även att biståndsarbetare arbetar under hård press och restriktioner. FN:s kontor för samordning av humanitär hjälp: UNOCHA definierar tillgången till humanitär hjälp som dels biståndsaktörers förmåga att nå berörda populationer och dels populationernas tillgång till hjälpen som erbjuds (UNOCHA). Man är dock medveten om hur tillgången begränsas i olika delar av världen. UNOCHA identifierar tre olika mekanismer som stater använder sig av för att begränsa eller försvåra levererandet av humanitärt bistånd till sin befolkning: byråkratiska regleringar, ett intensifierat säkerhetsläge eller direkt våld. Byråkratiska regleringar kan innefatta saker som att staten nekar tillträde till landet i stort eller enskilda regioner, sätter upp begränsningar för mängden förnödenheter som får levereras etc. Ett intensifierat säkerhetsläge innebär att de militära aktörerna inte kan (eller eventuellt vill) garantera säkerheten för biståndspersonal i de drabbade områdena vilket omöjliggör deras arbete. Slutligen kan biståndspersonal utsättas för direkt våld, hot om våld samt stöld eller sabotage av deras tillgångar (UNOCHA).

1.1.3 Centrala begrepp

Centrala begrepp för min uppsats som kräver definiering är *humanitärt bistånd* samt *suveränitet*.

Humanitärt bistånd syftar till att erbjuda hjälp till befolkningar i akuta nödsituationer som naturkatastrofer eller väpnad konflikt. Styrelsen för internationellt utvecklingsarbete (SIDA) beskriver hur biståndet både kan vara i form av materiella tillgångar som mat, vatten eller sjukvård eller i form av skyddsinsatser som att registrera folk som flyktingar. Sida understryker att prioriteringar om vem som får erhålla humanitärt bistånd alltid görs enligt följande fyra principer: humanitet, neutralitet, opartiskhet och oberoende (SIDA 2020).

Statssuveränitet innebär att staten: har full rätt till självbestämmande över sitt eget territorium utan inblandning från omvärlden, är självständig från övriga stater och är erkänd som stat och därför har möjlighet att ingå relationer med andra suveräna stater. Staten har den högsta makten över lagar och policys i sitt territorium och detta kan inte inskränkas av övriga stater eller andra aktörer (legal dictionary).

1.2 Tidigare forskning

Min uppsats kommer bygga från tidigare forskning inom områdena utvecklings- och biståndsfrågor, suveränitet, och auktoritärism. För att förstå auktoritära regimers agerande i biståndsfrågan har jag huvudsakligen utgått från Wooyel Paiks artikel *Authoritarianism and Humanitarian Aid: Regime Stability and External Relief in China and Myanmar*. För att förstå förhållandet mellan humanitärt bistånd och suveränitet har jag utgått ifrån Lina Marcinkutès artikel *The role of human rights NGO's: human right defenders or state sovereignty destroyers?*

Även mitt analysunderlag kommer till stor del av tidigare forskning. I Syriens fall har jag utgått ifrån Reinoud Leenders och Kholoud Mansours artikel *Humanitarianism, state Sovereignty, and authoritarian regime maintenance the Syrian war* samt José Martinez och Brent Engs artikel *The unintended consequences of emergency food aid: neutrality, sovereignty and politics in the Syrian civil war 2012-2015*.

Att flera auktoritära stater har en negativ inställning till västerländska människorättsorganisationer, och därför är negativa till att ta emot bistånd, är välkänt. Hittills har forskningen dock främst inriktat sig på konsekvenserna som detta innebär. Vad detta orsakas av och vad stater tjänar på detta agerande har inte studerats i lika noga detalj utan har huvudsakligen antagits röra sig om traditionella maktfrågor. Detta enligt Melissa T Labonte och Anne C Edgerton som i sin strävan efter att nå en bättre förståelse i detta ämne har tagit fram en typologi över olika förekommande typer av begränsande av humanitärt bistånd i deras artikel *Towards a typology of humanitarian access denial* (2013). Deras tes är att staters syn på bistånd varierar och att staters åtgärder i syfte att begränsa biståndet följaktligen också varierar samt vad de vill uppnå med det agerandet. Denna typologi är ett bra steg på vägen mot att studera olika typer av bistånds begränsningar och orsakerna till dessa. Dock upplever jag att det inte finns en entydig indelning när typologin appliceras på Syrien efter Leenders och Mansours studie. Jag anser därför att slutsatserna som dras i fallet Syrien fordrar en utveckling av teori kring orsakerna till de olika formerna av biståndsnekande.

1.3 Syfte & frågeställning

Uppsatsen syftar till att konstruera nya idealtyper för att nå en bättre förståelse för varför förhållandet mellan den syriska regimen och det humanitära biståndet anses skilja sig från de traditionella förhållandena. Uppsatsen har en teoriutvecklande ambition där en idealtypsanalys görs av två empiriska fall, Syrien och Sri Lanka för att exemplifiera idealtyperna. Idealtyperna syftar till att bidra till en tydligare indelning av vilken betydelse relationen mellan humanitära biståndsorganisationer och världsländet får för världsländets anspråk på suveränitet.

För att på så sätt nå en djupare förståelse kring förhållandet där humanitära hjälporganisationer legitimerar och stärker auktoritära styrens suveränitet.

Uppsatsens frågeställning lyder därav följande:

Vilka omständigheter ledde till att staten använde humanitärt bistånd för att befästa sin suveränitet i Syrien men inte i Sri Lanka?

1.4 Disposition

Jag kommer att börja med att gå igenom mitt teoretiska ramverk som består av tre teoretiska områden som är relevanta för att besvara min frågeställning. Sedan kommer jag gå igenom min metod där en stor vikt läggs vid hur man uppnår god validitet när man skapar nya former av klassificerande analysredskap. Utifrån de riktlinjerna konstruerar jag sedan mina idealtyper där jag härleder mina indikatorer från respektive teori i föregående kapitel. Därefter kommer jag redovisa forskning för fallet Syrien och sedan genomföra en idealtyps analys utifrån mitt konstruerade analyschema för att placera in i Syrien min kategorisering. Sedan kommer jag upprepa proceduren för fallet Sri Lanka. Uppsatsen avslutas med slutsats och diskussion.

2 Teori

För att få en ökad förståelse kring varför vissa stater har en fientlig inställning till humanitärt bistånd samt varför Syrien ansåg att biståndet kunde nyttjas för att stärka sin suveränitet kommer jag att ta hjälp av olika relevanta teorier. Jag kommer börja med att titta på vilka faktorer som avgör huruvida auktoritära stater väljer att emot humanitärt bistånd. Detta görs genom Wooyel Paiks teori där regimens stabilitet, och hur den påverkas av biståndsmottagande, ses som en indikator för vad staten kommer välja. Paik exemplifierar sin teori genom att applicera den på valda staters agerande vid naturkatastrofer men hävdar att hans resonemang går att appliceras på kriser generellt. Jag kommer sedan redogöra för olika uppfattningar om vilken påverkan hjälporganisationer har på staters suveränitet, eftersom detta som tidigare nämnts är en av de största utmaningarna i biståndsarbetet. Denna del utgår från Marcinkutés artikel. Marcinkutés teori behandlar människorättsorganisationer påverkan på staters suveränitet och jag vill hävda att humanitärt bistånd faller in under dessa typer av organisationer då mycket av deras arbete går ut på att se till att de mänskliga rättigheterna efterlevs. Utöver dessa teorier kommer jag utgå från Labonte & Edgertons typologi över begränsningar av humanitärt bistånd. Huvudsakligen deras resonemang om att bistånd kan används som en resurs för att uppnå övriga politiska mål.

2.1 Vad avgör när auktoritära stater väljer att ta emot humanitärt bistånd

Wooyeal Paik har utvecklat en teori för vilka omständigheter som måste råda för att auktoritära stater beslutar om att ta emot humanitärt bistånd eller nekar. (2011). Paik anser att forskningen huvudsakligen utgår ifrån de finansierande staternas perspektiv och antar mer eller mindre att stater gladeligen kommer acceptera ekonomiskt och humanitärt stöd under alla omständigheter. Han menar därför att faktumet att regimer kan välja att avstå från att ta hjälp av biståndsorganisationer

om de anses utgöra ett slag hot ofta förbises. Enligt Paik beror huruvida stater kommer välja att ta emot humanitärt bistånd dels på risken som staten bedömer att de utsätter sig för genom att tillåta hjälporganisationerna att bedriva sin verksamhet och dels för graden av behov av stöd som staten har. Om risken att ta emot humanitärt bistånd överstiger behovet är det rationellt för stater att avstå. Huruvida staten kommer mottaga bistånd beror därför på om graden av behov överstiger graden av risk (Paik 2011).

För att bedöma hur stor risken för staten är använder Paik sig av indikatorer för regimens *stabilitet*. Detta inkluderar regimtyp, inhemsk politisk osäkerhet samt internationellt tryck. Stabiliteten hos en viss typ av auktoritärt styre avgörs av hur utsatt den är för utmanande och strider om makten, särskilt under en kris. Regimtyperna klassificerar han efter Barbara Geddes typologi om regimtyper där olika typer av regimer är olika mycket benägna att avträda från makten när de utsätts för exogena chocker. Ett enparti-styre är exempelvis mer stabilt än ett militärstyre och en stat utan interna stridigheter eller tryck från omvärlden är mer stabil än en stat där dessa faktorer återfinns (Paik 2011). I en enpartistat sluts folk upp bakom partiet i större utsträckning varför denna anses mer stabil. När ett militärstyre utsätts för ett hot om makten görs ofta bedömningen att ett avträde från makten är ett mer attraktivt val än en fragmentering av militären som kanske kommer att välja olika sidor under konflikten, varför denna regim typ anses mer instabil (Paik 2011).

Politiska aktörer drar inte sällan nytta av krissituationer och kriser kan i vissa fall vara en möjlighet för oppositionen att mobilisera stöd och engagemang. Det innebär dessutom ett tillfälle att belysa tillkortakommanden hos regimen i allmänhet men i hanterandet av frågor som rör den aktuella krisen i synnerhet. Ett större inhemskt politiskt hot innebär således en större risk för regimens stabilitet, då dess makt kan komma att ifrågasättas och utmanas. Slutligen innebär även en större grad av internationellt tryck i form av sanktioner, hot om militär intervention etc. en lägre grad av stabilitet (Paik 2011).

Risken för att ta emot humanitärt bistånd avgörs alltså av hur stabil statens regim är. Regimens stabilitet beror på regimtypen, inhemsk politisk osäkerhet samt

graden av tryck från omvärlden. Behovet av att ta emot humanitärt bistånd avgörs istället av vad som utgör auktoritära staters källa till *legitimitet*. Olika typer av auktoritära regimer kräver olika grader av folkligt stöd för att bibehålla makten. Detta medför att olika typer av styren kommer i olika hög grad behöva tillfredsställa sin befolknings behov för att bibehålla stabilitet. Källorna till legitimitet som Paik tar upp är folkliga val, ekonomiskt välstånd samt ideologisk grund.

Elektoral auktoritära regimer erhåller legitimitet genom folkliga val och kräver därför en hög grad av folkligt stöd. Paik argumenterar för att oavsett hur bristfälliga och odemokratiska valen är så innebär ett alltför lågt resultat för regimen ett bevis på ett lågt förtroende och en signal för oppositionen att flytta fram sina positioner och intensifiera sitt strävande av ett maktövertagande. Regimer som erhåller legitimitet utifrån val har därför ett större behov av att hålla sin befolkning tillfredsställd och därför även ett större incitament att ta emot humanitärt bistånd (Paik 2011).

Om en regim istället erhåller sin legitimitet utifrån ekonomisk utveckling och så krävs följaktligen en viss grad av ekonomiskt välstånd hos befolkningen för att upprätthålla stabilitet. När detta välstånd hotas att minska kommer även förtroendet för regimen att minska och det öppnar upp för utmanare av makten. Även dessa regimer har därför behov av att tillgodose behov genom bistånd under kriser (Paik 2011).

Slutligen kan regimer erhålla legitimitet på ideologisk grund, exempelvis genom nationalism, persondyrkan eller religion. Sådana regimtyper erhåller inte sin legitimitet från befolkningen utan från värdet i den upphöjda ideologin och behöver därför inte i lika stor utsträckning tillgodose befolkningens materiella behov för stabilitet. Dessa typer av regimer är oftast de mest förtryckande och klarar av ett lågt förtroende från befolkningen generellt så länge som det finns stöd från landets elit. De har därför ett lägre behov av att ta emot bistånd för att bibehålla stabilitet (Paik 2011).

Sammanfattningsvis innebär mottagandet av bistånd för auktoritära regimer en avvägning om detta utgör ett hot mot regimens överlevnad. Risken av att ta emot bistånd beror på vilka inhemska politiska hot som finns i landet och behovet av att ta emot bistånd beror på i vilken grad regimen behöver tillgodose befolkningens välbefinnande för att erhålla legitimitet.

2.2 Humanitärt bistånds påverkan på staters suveränitet

Traditionellt sett har stater betraktat mänskliga rättigheter som en inhemsk fråga där staten har full bestämmanderätt gällande hur dessa rättigheter skall efterlevas. (Marcinkutè 2011). Staterna har alltså uppvisat ett traditionellt perspektiv på suveränitet som en rätt till självbestämmande och frihet från intervention utifrån. Människorättsorganisationer har traditionellt sett stått för en annorlunda syn på suveränitet där staten, utöver sin rätt till självbestämmande över sitt territorium, även har ett visst ansvar att uppfylla inför sin befolkning. Dessa olika normer om suveränitet innebär olika tankar om vad relationen mellan staten och människorättsorganisationer får för påverkan på statens suveränitet. Marcinkutè redogör för huvudsakligen två motstridiga uppfattningar om människorättsorganisationers påverkan på staters suveränitet, uppfattningen att människorättsorganisationer utgör ett hot mot statens suveränitet samt det motsatta förhållandet, uppfattningen att människorättsorganisationer innebär en förstärkning till statens suveränitet.

Den ena uppfattningen är alltså att människorättsorganisationer urholkar statens suveränitet. Detta eftersom organisationerna utför arbete som vanligtvis enbart hanterats av staten. Att organisationerna oftast hanterar områden där staten har brustit i någon mån innebär ytterligare underminering av dess kapacitet och dess legitimitet. Om en stat behöver hjälp av internationella organisationer för att utföra sina uppgifter, är den då verkligen suverän? Ett ytterligare exempel på hur människorättsorganisationer hotar suveräniteten är enligt Marcinkutè genom publicerandet av rapporter och dylika publikationer. Dessa belyser staters

oförmåga att ta hand om sin befolkning och sänder signaler till världssamfundet om dess oduglighet. Det internationella trycket att konfrontera problemet som uppstår till följd av detta kan resultera i verkliga förändringar i statens policy. Ett händelseförlopp där agerandet av människorättsorganisationer skulle innebära att stater antar policys som de annars inte hade är en tydlig påverkan på statens suveränitet och i sådana fall en förminskad sådan (Marcinkuté 2011). Uppfattningen om människorättsorganisationer som ett hot mot statens suveränitet och en begränsning till statens kapacitet är mest framträdande i icke-västerländska, icke-demokratiska länder. Dessa betraktar inte sällan organisationerna som ett politiskt medel av västerländska länder för att utöva inflytande (Marcinkuté 2011).

Det finns även den motsatta uppfattningen att människorättsorganisationer kan stärka staters suveränitet. Stater som bär denna uppfattning anser istället att dessa organisationer förbättrar suveräniteten genom att bistå staten med att uppfylla sina åtaganden och skyldigheter. Där kan människorättsorganisationer istället ses som rådgivare till staten om vilken politik som bör bedrivas för att säkerställa att de mänskliga rättigheterna efterlevs i landet och vilka förbättringsområden som existerar. Organisationerna kan bistå med att bedriva projekt i landet för att hjälpa befolkningen och agera som en samarbetspart till staten istället för som en konkurrent. I det här fallet använder stater människorättsorganisationers professionalism och expertis för att säkerställa de mänskliga rättigheterna uppfylls i landet och för att rätt policy antas (Marcinkuté 2011).

Sammanfattningsvis redogörs här för två huvudsakliga uppfattningar om människorättsorganisationers påverkan på staters suveränitet. Dels uppfattningen att människorättsorganisationer innebär en urholkning av statens suveränitet på grund av att de övertar en del av statens uppgifter och utövar inflytande på vilka policys som antas i landet. Dels uppfattningen om att människorättsorganisationer istället stärker statens suveränitet genom att deras expertis bidrar med att staten kan utföra sina uppdrag i en högre utsträckning och på ett bättre sätt samt agera som rådgivare för vilka policys som bör antas. Vilken uppfattning som staten har rörande humanitära biståndsorganisationers påverkan på statens suveränitet kan

vara en viktig del i förklaringen till hur humanitära biståndsoperationer kan förstärka statens suveränitet.

2.3 Typologi över begränsandet av humanitärt bistånd

Som tidigare nämnts har tidigare forskning i första hand fokuserat på konsekvenserna av icke-åtkomst till humanitärt bistånd, och inte på begränsningen av biståndet i sig. Frågor som på vilka olika sätt som stater väljer att begränsa humanitärt bistånd och orsakerna bakom dess agerande har därför inte självklara svar. Labonte & Edgerton har gjort ett försök att kartlägga detta genom att konstruera en typologi över olika typer av begränsning av humanitärt bistånd som stater har tillämpat (2013). Jag upplever att nyare fall, nämligen den syriska regimens agerande under Syrienkonflikten, får ett mångtydigt resultat när det appliceras på deras typologi. Typologin och Labonte och Edgertons resonemang kan dock likväl erbjuda ett hjälpmedel för att nå en djupare förståelse i ämnet.

Labonte och Edgertons typologi över begränsandet av humanitärt bistånd delas in i tre kategorier. Jag sammanfattar typologin på följande vis:

- ”Latent access denial”
Biståndsarbetet ses som skadligt för bilden av landet och biståndsarbetet främjar normer som inte accepteras eller överensstämmer med dominerande uppfattningar i landet. Huvudsakliga mekanismen är byråkratiska regleringar.
- ”Deterrent access denial”
När landet uppfattar biståndsarbetet som ett hot mot landets militära och säkerhetspolitiska mål. Huvudsakliga mekanismer är byråkratiska regleringar samt en intensifierad fientlighet.

- ”Proxy access denial”

När landet ser biståndsarbetet som en möjlighet att eftersträva andra, orelaterade politiska mål genom att behandla biståndet som en förhandlingsresurs. Huvudsakliga mekanismer är en intensifierad fientlighet samt direkt våld mot personal och stöld av tillgångar.

Författarna observerar att det finns en stor variation i hur stater går till väga vid begränsandet av bistånd och vilka metoder de använder sig av. Detta menar de skildrar staternas varierande uppfattningar om normer gällande humanitär hjälp och skydd till civila. Labonte och Edgerton operationaliserar därför i sin typologi de tidigare nämnda tre olika mekanismer som stater använder sig av vid begränsandet av humanitärt bistånd som UNOCHA identifierat: byråkratiska regleringar, förvärrat säkerhetsläge samt direkt våld mot biståndspersonal. De identifierar empiriska fall där respektive mekanism huvudsakligen används för att konstruera sin typologi. Fallen skildrar deras idealtyper där mekanismerna kopplas ihop med vilket mål respektive regim hade med deras agerande.

Detta fokuserandet på mekanismerna som indikatorer i deras typologi innebär att jag anser att typologin i första hand ger en bild av *hur* staten agerar snarare än *varför* den agerar som den gör. I fallet Syrien kan man identifiera användandet av samtliga mekanismer och dess placering i typologin blir inte självklar. För att få en bättre förståelse för orsaken till att stater begränsar åtkomsten till humanitärt bistånd föreslår jag därför istället en indelning som mer grundar sig på statens intention med begränsandet av bistånd, snarare än mekanismen som ligger till grund för hur begränsandet har gått till rent praktiskt.

Det som dock alltså är relevant för min uppsats är typologin tredje kategorin ”proxy access denial”, som rör stater som ser bistånd som en resurs för att avancera andra politiska mål. Denna kategori illustreras med exempel från Sudan (Darfur), där biståndsorganisationer förvisades som ett svar på när internationella brottsdomstolens meddelade sin arresteringsorder för Sudans president Omar al-Bashir. (Labonte & Edgerton 2013). Detta fick stora negativa konsekvenser för den berörda befolkningen. Viljan från omvärlden att åter se till att hjälp erbjöds

ledde till att ett flertal länder, däribland USA, intog en mindre aggressiv ställning mot Sudan, för att inte provocera fram ytterligare begränsningar. Denna kategori kännetecknas alltså av att staten ser på humanitärt bistånd som en förhandlingsresurs. Man kan nästan säga att Sudan här använde biståndsbehovet som utpressning för att uppnå andra politiska mål.

Jag argumenterar dock för att Syrien inte betraktade humanitärt bistånd som en förhandlingsvara eller ett kort att spela ut mot övriga stater. Utan snarare som ett medel att kontinuerligt nyttja för att uppnå sina politiska mål. Att genom nyttjandet av humanitärt bistånd uppnå andra mål påminner om händelseförloppet i Syrien och jag vill därför behålla denna kategorin i Labontes och Edgertons typologi som en indikator även i min indelning. Men reserveringen att kategorin omformuleras från att snävt betrakta humanitärt bistånd som en förhandlingsresurs till att helt enkelt se humanitärt bistånd som en resurs för att uppnå andra politiska mål generellt. Tillsammans med huruvida staten anser att behovet av bistånd överstiger risken samt statens syn på huruvida humanitärt bistånd utgör ett hot mot suveräniteten kommer dessa utgöra indikatorerna i mina idealtyper.

3 Metod & Material

3.1 Metoddiskussion

För att besvara min frågeställning kommer jag att konstruera två nya idealtyper och sedermera genomföra en idealtypsanalys där jag applicerar idealtyperna på mina empiriska fall. Syftet med idealtypsanalys är att kategorisera och klassificera företeelser för att underlätta vidare forskning på ämnet (Esaiasson m.fl. 2012). Idealtyperna blir analytiska redskap att applicera på övriga fall inom området och skapas genom att konstruera operationella indikatorer från mitt teoretiska ramverk. Idealtyper är analytiska verktyg ämnade att underlätta undersökning av ett visst fenomen genom att kategorisera och renodla fenomenet efter dess utmärkande egenskaper. Man skall dock komma ihåg att en idealtyp inte är en direkt återspeglning av verkligheten, särskilt när det kommer till mer abstrakta och komplexa fenomen, utan fungerar som en hypotetiskt konstruerad definition av begreppet i fråga (Teorell & Svensson 2007 s. 42).

Fenomenet som jag är intresserad av att undersöka är hur biståndsarbetet i Syrien kunde leda till en förstärkt suveränitet. Som tidigare nämnts antyder Leenders och Maours i sin studie att Syriens fall innebär något nytt inom detta område. Jag vill därför göra en uppdelning mellan vad som kännetecknar ett händelseförlopp likt Syriens, där humanitärt bistånd bidrar med att stärka statens suveränitet mot det som har skett traditionellt sätt. Jag kommer att göra en binär uppdelning där mina empiriska fall placeras in i antingen den ena eller andra idealtypen. Som jag kommer redogöra för i min analys utmärkte Syrien sig genom hur de medvetet använde FN:s humanitära hjälpinsats för att underbygga sin suveränitet. Syriens syn på FN-biståndet var alltså att det kunde innebära ett tillskott till sin suveränitet när stater traditionellt sett har sett biståndshjälp som ett hot mot suveräniteten i

dessa sammanhang. Jag kommer därför konstruera en indelning baserat på två idealtyper för att särskilja mellan vilka förutsättningar som måste råda för att humanitärt bistånd skall bidra med att befästa en stats suveränitet samt när humanitärt bistånd inte befäster suveräniteten.

Esaiasson med flera går igenom de *tekniska kraven* som ställs för att uppnå validitet i dessa typer av klassificerande analyser (2012 s. 137–139). Inledningsvis skall analysens beståndsdelar vara möjliga att operationalisera. Det skall helt enkelt vara möjligt att använda analysens schemat för att avgöra vilken idealtyp som det aktuella undersökningsobjektet tillhör genom att applicera analysens schemat på fallet och identifiera indikatorer. Vidare finns ett krav på entydighet. Indelningen skall alltså i möjliga mån inte vara beroende av subjektiva bedömningar vilket leder till att olika personer placerar samma undersökningsobjekt i olika kategorier. Det skall även framgå på vilka grunder indelningen har gjorts. Slutligen skall de olika kategorierna vara ömsesidigt uteslutande samt uttömmande. Esaiasson med flera medger att detta sällan är helt uppnåeligt och att gränsdragningar oftast kommer behöva göras när idealtyperna appliceras på empiriska fall. De föreslår därför att jag som författare är öppen med när ett fall stämmer in på en viss idealtyp väldigt väl samt när det istället rör sig om en svårare bedömning, för att öka trovärdigheten. Uttömmande kategorier innebär att kategorierna skall innefatta alla tänkbara olika fall och alla möjliga analysenheter skall kunna täckas in av någon av kategorierna. Inte heller detta är alltid realistiskt att uppnå till fullo och kan variera betänkligt mellan olika fenomen och ämnesområden. Mitt valda ämne är relativt komplext och det finns naturligtvis många tänkbara sätt för auktoritära styren att agera när det begränsar tillgängligheten till humanitärt bistånd. Därför kan kravet om uttömmande kategorier vara svårt att uppnå. Jag hoppas dock genom att göra en binär indelning att uppnå en relativ hög grad av uttömmande kategorier då de kommer att fungera som varandras motsatser där analysobjektet placeras in i antingen den ena eller den andra kategorin.

Esaiasson med flera går även igenom det *intellektuella kravet* som finns (2012 s. 139). Detta krav är mer svårdefinierat men består till stor del av att indelningen

bidrar till något nytt och att det helt enkelt finns en användning för den nya indelningen. Jag vill argumentera för att det faktum att min typologi är inspirerad av ett nytt fall där en tidigare typologi inte entydigt kunde appliceras innebär att jag uppnår det intellektuella kravet och gör att uppsatsen får en inomvetenskaplig relevans.

3.2 Mina idealtyper

Jag konstruerar alltså därför två idealtyper som syftar till att skildra omständigheterna när humanitärt bistånd stärker staters suveränitet samt när humanitärt bistånd inte stärker staters suveränitet. Min indelning kommer grunda sig på följande indikatorer:

- *Huruvida staten bär uppfattningen att humanitärt bistånd utgör ett hot mot statens suveränitet.*

Baserat på Marcinkutès teori om människorättsorganisationers påverkan på stater suveränitet, där människorättsorganisationers roll ersätts med humanitär biståndshjälp vilket jag anser vara överlappande. Ser staten på humanitärt bistånd som ett delvis önskat övertagande av statens uppgifter och ett strävande efter att få igenom policys som staten annars inte hade övervägt? Detta skulle innebära en syn på biståndshjälp som potentiellt underminerande för staters suveränitet. Eller är statens syn på biståndshjälp den att biståndet hjälper staten att utföra sina uppgifter och kan med sin expertis leverera bättre resultat än staten kan på egen hand? Detta skulle i sådana fall utgöra en syn på bistånd som icke-hotande till staters suveränitet. Stater kan också bära uppfattningen att biståndshjälp inte har någon påverkan på staters suveränitet. Detta skulle falla in under kategorin att bistånd inte utgör ett hot mot suveräniteten.

- *Huruvida staten uppskattar att dess behov av humanitärt bistånd är större än den uppfattande risken med att ta emot humanitärt bistånd.*

Baserat på Paiks teori om vad som avgör regimers beslut om att ta emot eller avvisa biståndshjälp under krissituationer. Vilken slags risk uppfattar staten att biståndshjälp utgör baserat på regimens grad av stabilitet? En stat vars styre utgörs av en svagare regimtyp, exempelvis militärstyre, och en starkare inhemsk opposition samt ett högre tryck från omvärlden i form av sanktioner med mera har en lägre grad av stabilitet och uppfattar därför en högre risk att ta emot bistånd. En stat vars styre utgörs av en stabilare regimtyp, exempelvis enpartistyre, och har en svag opposition samt lågt tryck från omvärlden har en högre grad av stabilitet och uppfattar därför risken att ta emot bistånd som lägre. Vidare, vilket behov av bistånd uppfattar regimen att den har baserat på varifrån den erhåller sin legitimitet? Ett styre som erhåller legitimitet från befolkningens stöd eller befolkningens ekonomiska välstånd har ett högre behov av att ta emot bistånd. Ett styre som däremot erhåller legitimitet på en ideologisk grund har ett lägre behov av att ta emot bistånd.

- *Huruvida staten bär uppfattningen att humanitärt bistånd kan bidra med att uppnå andra politiska mål.*

Baserat på Labonte och Edgertons typologi om staters begränsande av humanitärt bistånd. Ser staten biståndshjälp som en möjlig resurs att avancera andra politiska mål nationellt och internationellt? Uppfattar staten att de har möjlighet att nå dessa mål genom att utnyttja biståndet på något sätt? I sådana fall bär staten uppfattningen att biståndshjälp kan utgöra en resurs till att uppnå andra politiska mål. Om inga sådana tecken finns tyder det på att staten ser på humanitär biståndshjälp endast som innehavandes dess normala funktion.

Mitt analyschema ser alltså ut på följande vis:

	Idealtypen för förhållandet där staten använder humanitärt bistånd för att befästa sin suveränitet.	Idealtypen för förhållandet där staten inte använder humanitärt bistånd för att befästa statens suveränitet.
	<i>Ja</i>	<i>Nej</i>
Huruvida staten bär uppfattningen att humanitärt bistånd utgör ett hot mot statens suveränitet.	Staten bär uppfattningen att behovet av att ta emot humanitärt bistånd överstiger risken.	Staten bär inte uppfattningen att behovet av att ta emot humanitärt bistånd överstiger risken
Huruvida staten uppskattar att dess behov av humanitärt bistånd är större än den uppfattande risken med att ta emot humanitärt bistånd.	Staten bär uppfattningen att humanitärt bistånd utgör ett hot mot statens suveränitet.	Staten bär inte uppfattningen att humanitärt bistånd utgör ett hot mot statens suveränitet.
Huruvida staten bär uppfattningen att humanitärt bistånd kan bidra med att uppnå andra politiska mål.	Staten bär uppfattningen att humanitärt bistånd utgör en resurs för att uppnå andra politiska mål.	Staten bär inte uppfattningen att humanitärt bistånd utgör en resurs för att uppnå andra politiska mål.

Idealtypen för förhållandet där staten använder humanitärt bistånd för att befästa sin suveränitet kännetecknas alltså av att behovet av humanitärt bistånd överstiger den uppfattade risken, att staten bär uppfattningen om att humanitärt bistånd utgör ett hot mot statens suveränitet samt att staten ser humanitärt bistånd som en möjlig resurs för att uppnå andra politiska mål.

Idealtypen för förhållandet där staten inte använder humanitärt bistånd för att befästa sin suveränitet kännetecknas istället av att behovet av bistånd **inte** överstiger den uppfattade risken, att staten **inte** bär uppfattningen om att humanitärt bistånd utgör ett hot mot statens suveränitet samt att staten **inte** ser humanitärt bistånd som en möjlig resurs för att uppnå andra politiska mål.

3.3 Val av fall & Material

Jag har valt att applicera mitt analyschema på två empiriska fall av begränsande av humanitärt bistånd, nämligen Syrien och Sri Lanka. Leenders och Masour argumenterar för att det som skedde i Syrien är ett nytt fenomen som avviker från det traditionella händelseförloppet (2018). För att kontrastera mot Syrien krävs då ett fall som kan anses representativt för det mer traditionella utfallet, vilket jag anser att Sri Lanka är.

FN:s hantering av biståndsfrågan i Syrien har väckt stor uppmärksamhet såväl i internationell media som i den statsvetenskapliga litteraturen. Mitt material består dels av två vetenskapliga artiklar om händelseförloppet i Syrien. Artiklarna i sin tur bygger på intervjuer med biståndspersonal som var på plats i Syrien under konfliktens gång. Dels av Labonte och Edgertons artikel där fallet Sri Lanka skildras, samt en rapport från internal displacement monitoring centre (IDMC).

4 Analys & resultat

Jag kommer i det här avsnittet börja med att redogöra för hur Syrien respektive Sri Lanka begränsade och förhindrade humanitärt biståndsarbete och hur det i Syriens fall ansågs stärka staters suveränitet. Jag kommer sedan att applicera analys-schemat som jag har konstruerat för att illustrera hur dessa två fall överensstämmer med mina konstruerade idealtyper.

4.1 Syrien

Det finns flera exempel på fall där konflikt har uppstått mellan biståndsorganisationer och stater där staten har uppfattat organisationerna som ett hot mot statens suveränitet. Leenders och Masour argumenterar däremot i sin artikel *Humanitarianism, State Sovereignty, and Authoritarian Regime Maintenance in the Syrian War* (2018) att FN:s humanitära insatser under konflikten i Syrien fick den motsatta effekten. De anser att hjälpinsatsen bidrog till att stärka och underbygga den syriska regimen suveränitet, i ett läge där denna var kraftigt ifrågasatt.

Behovet av hjälp i Syrien var akut och FN var angeläget om att erbjuda hjälp till den drabbade befolkningen. När FN initierade sina hjälpopoperationer i Syrien betonade dock den syriska regimen att detta skulle genomföras under deras kontroll och på deras villkor (Leenders & Masour 2018). Man underströk genomgående bestämmelserna i FN:s generalförsamlings resolution 46/182 som fastslår att ”The affected state has the primary role in the initiation, organization, coordination, and implementation of humanitarian assistance within its territory” (Leender & Masour 2018). Detta resulterade i att hjälpinsatsen var under strikt kontroll av regimen. Endast ett begränsat antal organisationer fick tillåtelse att arbeta och de fick enbart tillträda utvalda regioner i landet. Regimen tilläts

revidera rapporter från FN:s kontor för samordning av humanitära frågor (OCHA) om behovet av hjälp och förmildra formuleringar för att främja bilden av en stabilare stat och en mindre utsatt befolkning (Leenders & Masour 2018). Oberoende undersökningar om hjälpbehovet tyder på en omfattande diskrepans mellan den officiella statistiken från OCHA mot det verkliga behovet vilket ökar misstankarna om att data medvetet hade tillåtits att manipulerats (Leenders & Masour 2018). Regimen fick dessutom OCHA att understryka den syriska regimen exklusiva rätt till suveränitet.

Forskarnas intervjupersoner vittnar om att många rebellkontrollerade områden fick inte tillräckligt med hjälp på grund av restriktionerna. Att leda en oproportionell stor andel av biståndet till regimkontrollerade områden var enligt författarna en medveten strategi av regimen för att framställa bilden av att regimen på ett mer framgångsrikt sätt klarade av att leverera goda livsvillkor än rebellgrupperna. Tanken var att ett läge där graden av normalitet var väsentligt högre i regimkontrollerade områden skulle öka lojaliteten för centralregeringen. Att övriga aktörer lyckades bättre med att erbjuda hjälp i rebellkontrollerade områden än de FN-ledda operationerna är ytterligare indikationer på att de FN-ledda operationerna agerade utifrån regimen vilja och inte vågade trotsa den (Leenders & Masour 2018).

Martinez och Eng har undersökt i detalj FN:s livsmedelsbistånd under Syrien konflikten (2016). Även dessa drar slutsatsen att FN-biståndet stärkte Syriens suveränitet trots deras anspråk på att vara en neutral aktör. FN:s program för livsmedelsbistånd, World Food Programme (WFP) arbetade under hårda restriktioner från den syriska regimen och var beroende av lokala organisationer som var godkända av regimen för att nå områdena där behovet fanns. Genom att införa byråkratiska regleringar blockerade den syriska regimen tillgången på livsmedelsbistånd till ett stort antal civila i oppositionskontrollerade områden. En oproportionerligt stor mängd av biståndet gick istället till regimkontrollerade områden. WFP försvarar sig med att det var nödvändigt att hålla en god relation med regimen för att säkerställa att så många människor som möjligt blev erbjudna hjälp, och att ett trotsande av regimen vilja inte var till gagn för någon part.

Detta resulterade i att regimen kunde kontrollera var livsmedelsbiståndet levererades och såg till att den huvudsakligen koncentrerades till regimkontrollerade områden (Martinez & Eng 2016).

Leenders och Masour drar slutsatsen att detta händelseförlopp ledda till en förstärkt suveränitet för den syriska regimen. Genom att via rapporter hamra in budskapet om att Syriens suveränitet ledde till att Syriens suveränitet upprepande gånger bekräftades och fastställdes av FN. Syrien var fragmenterat land hårt drabbat av dess inbördeskrig och regimen hade inte kontroll över hela sitt territorium. Stora områden kontrollerades av rebellgrupper och Assadregimens makt utmanades. Att en oproportionerligt stor andel av biståndet delegerades till regimkontrollerade områden innebar att levnadsvillkoren var högre i de regimkontrollerade områdena vilket var medvetet för att upprätthålla stödet för regimen och minska hotet som rebellgrupperna utgjorde. För att även på så sätt befästa sin suveränitet (Leender & Masour 2018).

Sammanfattningsvis framträder slutsatsen från de båda artiklarna att relationen mellan FN och Syrien innebar att FN var delaktiga i att stärka Syriens anspråk på suveränitet. Biståndsorganisationerna har varit beroende av den syriska regimen medhåll för att leverera bistånd och detta har skett på regimen villkor. Organisationerna hävdar att det agerar utifrån principer om bland annat neutralitet (Martinez & Eng). Trots detta har biståndet delegerats, inte utefter vilka områden där behovet var som störst, utan de områden där den syriska regimen önskade.

4.1.1 Idealtypsanalys Syrien

Utifrån redogörelserna i de båda artiklarna skall jag genomföra en idealtypsanalys på det humanitära biståndsarbetet i fallet Syrien. Jag skall analysera fallet utifrån de tre kategorierna jag tidigare gått igenom för att placera in Syrien i mitt analyschema.

Översteg behovet av bistånd den uppfattande risken med ett mottagande?

Detta kan vara svårt att avgöra utifrån, men slutsatsen man kan dra av faktumet att Syrien till syvende och sist tog emot hjälp är att behovet översteg risken.

Syrien befinn sig under ett pågående inbördeskrig och det inhemska hotet mot regimen var naturligtvis enormt. Den syriska regimen kan dessutom beskrivas som ett militärstyre vilket innebär som tidigare nämnts är en regimtyp som indikerar en högre grad av risk (Ezrow 2015). Dessutom fanns ett stort internationellt tryck där röster höjdes för ett regimbyte med hjälp av militär intervention (Leender & Masour 2018). Den syriska regimen kan alltså beskrivas med en låg grad av stabilitet vilket skulle öka risken med att ta emot humanitärt bistånd.

Syrien är en elektoral autokrati som enligt Paiks teori erhåller sin legitimitet åtminstone i någon mån från befolkningens stöd, troligen kombinerat med andra källor till legitimitet. Dessa regimer har som tidigare nämnts ett större incitament att ta emot humanitärt bistånd. Syrienregimens ansträngningar att dirigera livsmedel till regimkontrollerade områden tyder på att man ville öka sin legitimitet i den delen av befolkningen. Att befolkningen i regimkontrollerade områden i högre utsträckning hade tillgång till livsmedel sände signaler om att regimen var bättre kapabel att tillgodose befolkningens behov.

Syrien såg troligtvis både en stor risk och ett stort behov av att ta emot humanitärt bistånd. Beslutet om att trots allt göra det, om än med omfattande restriktioner talar för att behovet ansågs överväga risken.

Såg Syrien humanitärt bistånd som ett hot mot sin suveränitet?

Det verkar tydligt att Syrien delar den traditionella uppfattningen om att humanitärt bistånd utgör ett hot mot suveräniteten. Humanitärt bistånd kan

uppfattas som ett hot mot suveräniteten då det tar över uppgifter från staten samt belyser brister i statens förmåga att ta hand om sin egen befolkning, vilket kan leda till att trycket ökar att anta policys som annars inte hade tagits i beaktning. Syriens agerande tyder på att man till stor del antar den här uppfattningen. Man var redan i ett tidigt skede mån om att Syriens suveränitet skulle respekteras och ville att FN betonade suveräniteten i sina publikationer. Detta indikerar två saker: dels att Syrien var medvetet om att biståndet utgjorde ett potentiellt hot mot suveräniteten som behövda adresseras, dels att Syrien insåg biståndsorganisationers inflytande genom att sprida information till omvärlden genom publikationer, vilket Marcinkutè också beskriver (2011).

Argument kan framföras för att Syrien inte såg biståndsorganisationerna som ett hot mot sin suveränitet. Om nu resultatet blev att suveräniteten förstärktes måste väl Syrien stått för den andra uppfattningen, att humanitärt bistånd kan stärka staters suveränitet? Jag anser att Syriens motvillighet mot att tillåta humanitär biståndshjälp samt de omfattande restriktioner som biståndsorganisationerna utsattes för tyder på att regimen bar uppfattningen att biståndet utgjorde ett hot. Jag anser att relationen mellan biståndsorganisationerna och den syriska regimen i högre grad präglades av fientlighet än samarbetsvilja. Dock kan man hävda att organisationernas medgörlighet, och ovilja att ifrågasätta regimen talar för att det i praktiken verkade mer som ett samarbetsförhållande, där biståndsorganisationerna assisterade regimen i att implementera policys som regimen önskade. Man kan alltså argumentera för båda uppfattningarna och det är inte självklart var Syrien skall placeras. Jag anser dock att Syriens behandling av biståndsorganisationerna med de omfattande restriktionerna utgör en syn på humanitärt bistånd som ett hot mot statens suveränitet.

Såg Syrien på humanitärt bistånd som en resurs för att uppnå andra politiska mål?

Här är det tydligare att Syrien såg biståndsoperationen som en möjlighet att förstärka politiska mål nämligen suveränitet. Den syriska regimen nyttjade till exempel OCHA-rapporter för att understryka sin suveränitet. Genom att leda

bistånd till primärt regimkontrollerade områden lyckades man få biståndsorganisationerna att agera snarare efter regimens vilja än de internationella normerna om mänskliga rättigheter. Detta tyder på att trenden där mänskliga rättigheter och humanitära frågor vinner mark mot suveränitetsprincipen inte gällde i Syrien. Där befästes istället Syriens suveränitet och rätt till självbestämmande över sitt territorium, till följd av regimens agerande.

Sammanfattningsvis ansåg Syrien att behovet av humanitärt bistånd översteg risken, att humanitärt bistånd utgjorde ett hot mot statens suveränitet samt att humanitärt bistånd kunde bidra med att uppnå andra politiska mål.

4.2 Sri Lanka

Mitt andra empiriska fall rör Sri Lanka och dess regerings konflikt mot gerillarörelsen Liberation Tigers of Tamil Eelam (LTTE) under sena 2000-talet. I likhet med Syrien befann sig Sri Lanka i en inomstatlig väpnad konflikt där humanitärt bistånd var utsatt för omfattande restriktioner och regleringar. Sri Lanka gick dock ett steg längre och förbjöd i september 2008 helt humanitära biståndsorganisationer att vistas i de konfliktdrabbade områdena enligt en rapport från internal displacement monitoring centre (IDMC). Detta resulterade i att ett stort antal civila i behov av hjälp inte kunde motta sådan. Regeringen i Sri Lanka motiverade detta med att säkerheten inte kunde garanteras för biståndsarbetarna, på grund av ett förhöjt säkerhetsläge till följd av att konflikten trappats upp (IDMC 2009). Biståndsorganisationerna delade inte uppfattningen om att deras säkerhet inte kunde garanteras och menade att arbete i konfliktdrabbade områden tillhörde vanligheterna i deras verksamhet. De ansåg att regeringens beslut fick enorma konsekvenser för människor i behov av hjälp Vanniregionen.

IDMC rapporterar vidare att även flera månader efter LTTE var besekrat så fick inte humanitärt bistånd tillträde till de berörda regionerna. Inte heller

journalister eller oberoende utredare fick tillstånd. Detta ledde till att det var svårt att skapa sig en uppfattning om vilket behov som fanns och planera hjälpinsatser därefter. Tillträde till flyktingläger var särskilt hårt begränsad. Regeringen ansåg att flyktinglägren kunde innehålla före detta stridande för LTTE och bar uppfattningen att humanitärt bistånd kunde underlätta för dem att omgruppera. Man hävdade därför att förhindrandet av tillgången till humanitärt bistånd till flyktinglägren rörde sig om en säkerhetsfråga (IDMC 2009). Man införde av samma anledning även restriktioner på vilka typer av material som fick levereras till lägren. Material som järn och stål, men även kakor till barnen, var förbjudna med motiveringen att det skulle kunna hjälpa LTTE. Biståndsorganisationerna delade inte heller denna uppfattning. Organisationernas arbete var inte fritt från hinder även när regeringen började släppa på restriktionerna något då implementeringen av restriktionerna fortsatt var nyckfull och beslut om en organisations rätt till tillträde kunde skifta från dag till dag, vilket försvårade ett långsiktigt arbete (Labonte & Edgerton 2013).

Även Sri Lanka var måna om att överse biståndsorganisationers rapportering till omvärlden, framförallt förhållandena i flyktinglägren. Avtalen som biståndspersonalen ingick innehåll sekretessklausuler för att förhindra att uttalanden gjordes utan godkännandet från regeringen (Labonte & Edgerton 2013).

Sammanfattningsvis införde Sri Lanka hårda restriktioner för humanitärt biståndsarbete vilket kulminerade i att samtliga biståndsorganisationer avvisades från det konfliktdrabbade området i Vanniregionen i september 2008. Regeringen motiverade detta med att säkerheten inte kunde garanteras för biståndspersonalen till följd av att konflikten intensifierats. Men även efter att konflikten hade trappats ner begränsades biståndspersonalens tillträde till framförallt flyktingläger. Detta motiverade regeringen med att de misstänkte att lägren hyste LTTE krigare och att ett omfattande humanitärt biståndsarbete innebar en möjlighet för LTTE till omgruppering och rekrytering (Labonte & Edgerton 2013). Rätten till humanitärt stöd för de drabbade civila prioriterades alltså lägre än den påstådda nationella säkerheten.

4.2.1 Idealtypsanalys Sri Lanka

Precis som i föregående avsnitt skall jag nu genomföra en idealtypsanalys på det humanitära biståndsarbetet i Sri Lanka. Jag skall analysera fallet utifrån mina tre indikatorer för att sedan placera in Sri Lanka i mitt analyschema.

Översteg behovet av bistånd den uppfattande risken med ett mottagande?

Sri Lankas beslut att under en period helt avvisa humanitära biståndsorganisationer från de konfliktdrabbade områdena tyder på att regimen ansåg att behovet av bistånd *inte* översteg risken som ett mottagande av biståndet skulle utgöra.

Den inhemska konflikten utgjorde en stort hot mot regeringens stabilitet och farhågorna om att humanitärt bistånd kunde stärka det hotet var en etablerad hållning. Beslutet att inte erbjuda bistånd till den drabbade befolkningen motiverades med statens överlevnad stod på spel vilket tyder på att regeringen bar uppfattningen att tillåta humanitärt biståndsarbete utgjorde en omfattande risk.

Sri Lanka har också val och erhåller legitimitet från befolkningen vars materiella behov således behöver tillfredställas. Detta indikerar på det även fanns ett behov av att ta emot humanitärt bistånd. Regeringens sammantagna agerande visar dock tydligt på att behovet av humanitärt bistånd inte översteg den uppfattade risken.

Såg Sri Lanka humanitärt bistånd som ett hot mot sin suveränitet?

Sri Lanka införde hårda restriktioner mot biståndsorganisationerna och begränsade deras arbete. Jag tolkar Sri Lankas agerande som att de hade uppfattningen att humanitärt bistånd utgör ett hot mot statens suveränitet. Regeringen såg på biståndsfrågan som en säkerhetsfråga och befarade att

biståndsarbetet kunde leda till en förstärkning av deras fiende i konflikten. I förläningen skulle alltså detta utgöra ett hot mot suveräniteten. Precis som Syrien insåg Sri Lanka inflytandet som biståndsorganisationer har genom deras rapporter. Dessa publikationer kan leda till större internationellt tryck på landet att ändra policy i dessa frågor, vilket de annars sällan skulle ha gjort. Detta förlopp kan uppfattas som en urholkning av statens suveränitet. Sri Lankas agerande genom att få biståndspersonal att skriva under avtal om sekretess gällande förhållande i flyktinglägren tyder starkt på att Sri Lanka bar uppfattningen om att humanitärt bistånd utgör ett hot mot staters suveränitet.

Såg Sri Lanka på humanitärt bistånd som en resurs för att uppnå andra politiska mål?

Jag finner inga indikationer på att Sri Lanka betraktade humanitärt bistånd som en resurs för att uppnå andra politiska mål. Det är tydligt att säkerhet var ett prioriterat mål för regeringen vid den här tidpunkten. Det verkar dessutom som att den humanitära biståndshjälpen har behandlats i enlighet med att detta målet skall uppnås. Det verkar däremot inte som regeringen har ansett att det humanitära biståndet i sig själv skulle kunna bidra till att målet uppfylls. Regeringen verkade tvärtom mest angelägen om att det helt enkelt skulle försvinna från området. Sri Lanka verkar således inte ha uppfattat humanitärt bistånd som en resurs för att uppnå andra politiska mål.

Sammanfattningsvis ansåg Sri Lanka inte att behovet av humanitärt bistånd översteg risken, att humanitärt bistånd utgjorde ett hot mot suveräniteten samt att humanitärt bistånd inte kunde bidra med att uppnå andra politiska mål.

4.3 Resultat

När jag sätter in min analys av kategorierna i mitt analyschema får jag följande resultat:

**Idealtypen för
förhållandet där
staten använder
humanitärt
bistånd för att
befästa sin
suveränitet.**

**Idealtypen för
förhållandet där
staten inte
använder
humanitärt
bistånd för att
befästa sin
suveränitet.**

Staten uppfattar...	Ja	Nej
...att behovet av humanitärt bistånd överstiger den uppfattade risken med ett mottagande.	Syrien	Sri Lanka
...att humanitärt bistånd utgör ett hot mot statens suveränitet.	Syrien Sri Lanka	
...att humanitärt bistånd utgör en resurs för att uppnå andra politiska mål.	Syrien	Sri Lanka

Mitt resultat består således av att Syrien i hög grad motsvarar min idealtyp för förhållandet där humanitärt bistånd stärker statens suveränitet. Sri Lanka motsvarar i hög grad idealtypen för förhållandet där detta scenario inte inträffar men inte i lika hög utsträckning då även de bär uppfattningen om att humanitärt bistånd utgör ett hot mot statens suveränitet.

5 Slutsats & diskussion

5.1 Slutsats

Att internationella organisationer har ansetts inkräkta på staters suveränitet är ingen ovanlig företeelse traditionellt sett. Men senare utveckling tyder på att organisationerna även kan vara bidragande till legitimering och upprätthållning av värdstadens suveränitet, det vill säga att det motsatta förloppet inträffar. Händelseförloppet i Syrien, där FN-ledda humanitära bistånds operationer tedde sig befästa Syriens suveränitet, ansågs som en ny företeelse som berättigade vidare studier. Att nå en ökad förståelse om förhållandet där humanitära biståndsorganisationer legitimerar och stärker den regim som bär ansvar för att den humanitära insatsen överhuvudtaget är nödvändig, kan innebära kunskaper för att motverka att detta sker. Som ett bidrag till detta har jag valt att konstruera en binär typologi mellan förhållandet där humanitärt bistånd befäster statens suveränitet respektive när detta inte inträffar.

Mina idealtyper konstruerades med hjälp av ny forskning samt tidigare relevanta teorier på området, varifrån jag härledde mina indikatorer som jag sedan operationaliserade på Syrien och Sri Lanka. Syrien fick här representera fallet där staten använder humanitärt bistånd för att befästa sin suveränitet och Sri Lanka representerade fallet där staten inte använder humanitärt bistånd för att befästa sin suveränitet.

Jag drar alltså slutsatsen att idealtypen för förhållandet där staten använder humanitärt bistånd för att befästa sin suveränitet kännetecknas av att behovet av humanitärt bistånd överstiger den uppfattade risken, att staten bär uppfattningen

om att humanitärt bistånd utgör ett hot mot statens suveränitet samt att staten ser humanitärt bistånd som en möjlig resurs för att uppnå andra politiska mål.

Jag drar vidare slutsatsen om att idealtypen för förhållandet där staten **inte** använder humanitärt bistånd för att befästa sin suveränitet istället kännetecknas av att behovet av bistånd inte överstiger risken, att staten inte bär uppfattningen om att humanitärt bistånd utgör ett hot mot statens suveränitet samt att staten inte ser humanitärt bistånd som en möjlig resurs för att uppnå andra politiska mål.

Idealtypen för förhållandet där staten använder humanitärt bistånd för att befästa statens suveränitet illustreras av det empiriska fallet Syrien som är jag har visat i hög utsträckning stämmer överens med idealtypen, med reservation för att man kan argumentera för att Syrien inte uppfattade humanitärt bistånd som ett hot mot sin suveränitet. För att kontrastera fallet Syrien har jag även valt att illustrera idealtypen för förhållandet där detta inte sker. Vilket har skett genom en idealtypsanalys av Sri Lanka. Där har jag visat att Sri Lanka i relativt hög utsträckning stämmer överens med idealtypen, med undantaget att jag gör bedömningen att även Sri Lanka bar på uppfattningen om humanitärt bistånds som ett hot mot statens suveränitet.

5.2 Diskussion

Uppsatsens syfte var att utveckla teori inom området som behandlar staters begränsande av humanitärt bistånd och jag tycker att jag lyckas med det utifrån mina idealtyper. Vidare anser jag att jag lyckats väl med att skapa kategoriseringar som var metodologiskt och teoretiskt förankrade. Indikatorerna härleds från mitt teoretiska ramverk som jag sedan operationaliserar och jag tycker att de teorier jag redovisar för är relevanta för att nå en större förståelse i det här ämnet. Skapandet av idealtyper kan anses som någonting godtyckligt och

därför var det viktigt för att mina kategoriseringar motsvarade de tekniska kraven uppställda i kapitel 3.1, vilket jag anser att de gjorde. Mina indikatorer visade sig vara operationaliserbara när det applicerades på empiriska fall och mina undersökningsobjekt hade en tydlig plats i min indelning. Mina kategorier är i större grad uttömmande i sin nuvarande form, formulerade som ja/nej, än om jag hade gjort en mer polär indelning och formulerat kategorierna som varandras motsatser. Exempelvis kategoriseringen: staten bär uppfattningen att humanitärt bistånd *förstärker* suveräniteten kontra staten bär uppfattningen att humanitärt bistånd *försvagar* suveräniteten. Här lämnas inget utrymme till uppfattningen att humanitärt bistånd inte har någon påverkan på statens suveränitet alls, eller andra tänkbara uppfattningar som inte inkluderas i det ovanstående exemplet. I min indikator: ser staten humanitärt bistånd som ett hot mot suveräniteten inkluderas övriga uppfattningar inom svaret "nej". Fallet Sri Lanka förefaller dock inte vara en direkt motpol till Syrien då de överlappar i deras syn på humanitärt bistånd som hot mot suveräniteten. Här hade jag möjligen kunnat valt ett ännu mer avvikande fall, som hade inneburit en bättre illustration över skillnaderna. Dock bör man ha med sig att idealtyperna inte är tänkta att utgöra direkta avspeglingar av verkligheten och det är inget märkligt att empiriska fall inte fullständigt överensstämmer med idealtypen.

Att stater använder humanitärt bistånd för att befästa sin suveränitet är ett relativt nytt fenomen inom forskningen och flera vidare studier kan göras. En idealtypsanalys utgör en deskriptiv form av analys. Vidare studier kan självfallet göras på *varför* stater, i det fallet Syrien, uppnår det här förhållandet. Samt ytterligare studier om detta måne är en begynnande trend inom biståndspolitik?

6 Referenser

Carothers, T. (2016) 'Closing Space for International Democracy and Human Rights Support', *Journal of Human Rights Practice*, 8(3), pp. 358–377. doi: 10.1093/jhuman/huw012

Cohen, R. (2007) 'Humanitarian Imperatives are Transforming Sovereignty', *ILSA Quarterly*, 16(3), pp. 14–23

Esaiasson, Peter, Mikael Gilljam, Henrik Oscarsson, Lena Wängnerud, 2012. *Metodpraktikan: Konsten att studera samhälle, individ och marknad*. 4. Uppl Stockholm: Nordstedts juridik.

Ezrow, Natasha. (2015) Authoritarian Breakdown in the Arab World: Linkages, Leverage and Regime Type *The Journal of International Relations, Peace Studies, and Development*. Volume 1 Issue 3.

IDMC 2009. *Sri Lanka: Continuing humanitarian concerns and obstacles to durable solutions for recent and longer-term IDPs*. Kapitel: "Humanitarian Access" s. 265-280. <https://www.refworld.org/pdfid/4afa784b2.pdf> Hämtad: 2020-05-18

Labonte M, Edgerton A. Towards a Typology of Humanitarian Access Denial. *Third World Quarterly*. 2013;34(1):39-57. doi:10.1080/01436597.2012.755015.

Legal dictionary "sovereignty" <https://legal-dictionary.thefreedictionary.com/State+sovereignty> Hämtad 2020-08-17

Leenders, Reinoud. Khooud Mansour (2018). Humanitarianism, State Sovereignty, and Authoritarian Regime Maintenance in the Syrian War. *POLITICAL SCIENCE QUARTERLY*. 2018;(2):225. doi:10.1002/polq.12773.

Marcinkutė, L. (2011). The Role of Human Rights NGO's: Human Rights Defenders or State Sovereignty Destroyers?, *Baltic Journal of Law & Politics*, 4(2), 52-77. doi: <https://doi.org/10.2478/v10076-011-0012-5>

MARTÍNEZ, J. C. and ENG, B. (2016) 'The unintended consequences of emergency food aid: neutrality, sovereignty and politics in the Syrian civil war, 2012-15', *International Affairs*, 92(1), pp. 153–173. doi: 10.1111/1468-2346.12502

Paik, W. (2011) 'Authoritarianism and humanitarian aid: regime stability and external relief in China and Myanmar', *Pacific Review*, 24(4), pp. 439–462. doi: 10.1080/09512748.2011.596560.

Schwendimann, F. (2011) 'The legal framework of humanitarian access in armed conflict', *International Review of the Red Cross*, 93(884), pp. 993–1008.

SIDA (2020), "SIDAS humanitära bistånd 2020"
<https://www.sida.se/Svenska/sa-fungerar-bistandet/olika-sorters-bistand/humanitart-bistand/sidas-humanitara-bistand/> Hämtad 2020-08-17

Teorell, Jan, Svensson, Torsten, 2007. *Att fråga och att svara. Samhällsvetenskaplig metod*. Malmö: Liber.

United Nations Office for Coordination of Humanitarian Affairs, "Humanitarian access". <https://www.unocha.org/es/themes/humanitarian-access> Hämtad: 2020-05-18

United Nations Security Council. "Protection of civilians in armed conflict". 14-05-18 <https://undocs.org/S/2018/462> Hämtad 2020-05-18